

Archeologienota

Liedekerke – Monniksbosstraat

Jelke Van Buggenhout

Temse
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jelke Van Buggenhout

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/12

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	15
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	15
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	21
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	27
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	29
3	Samenvatting	31
4	Bibliografie	32
4.1	Publicaties	32
4.2	Websites	32
5	Bijlagen	33
5.1	Archeologische periodes	33

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018L128

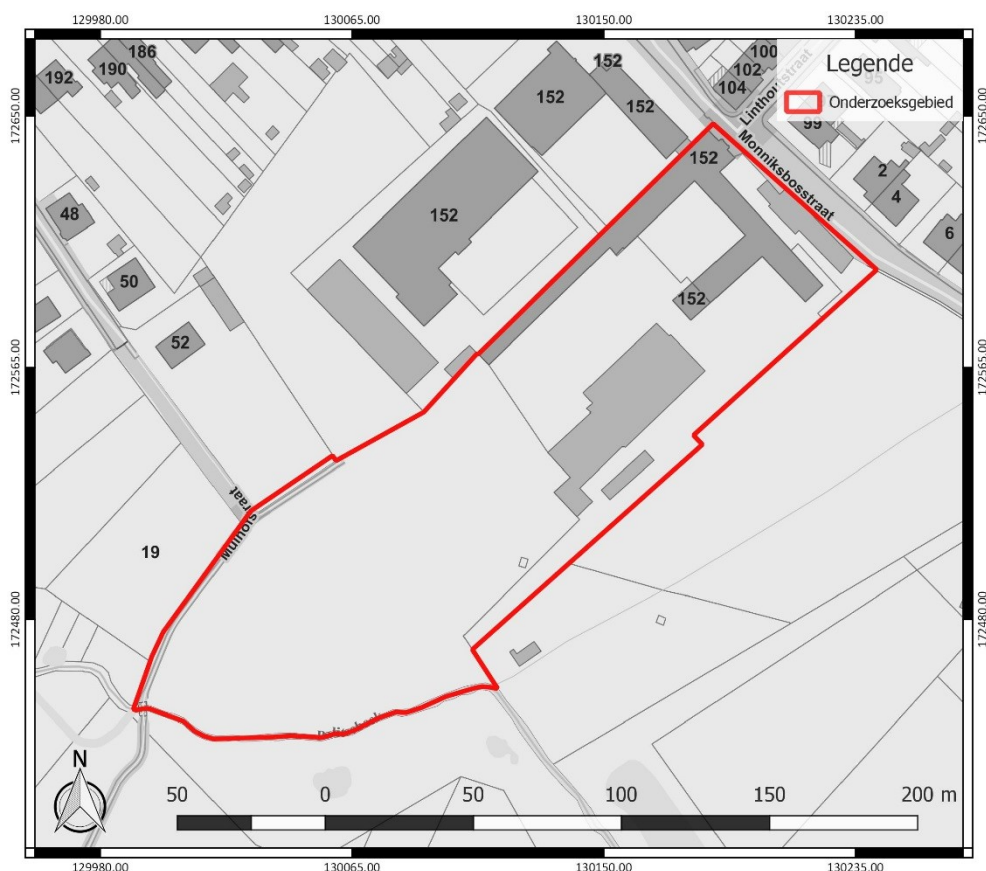
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Liedekerke, Liedekerke, Monniksbosstraat, Pijnegem

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 130187, 172647
- 130242, 172598
- 130114, 172457
- 129991, 172450

Kadastraal plan:

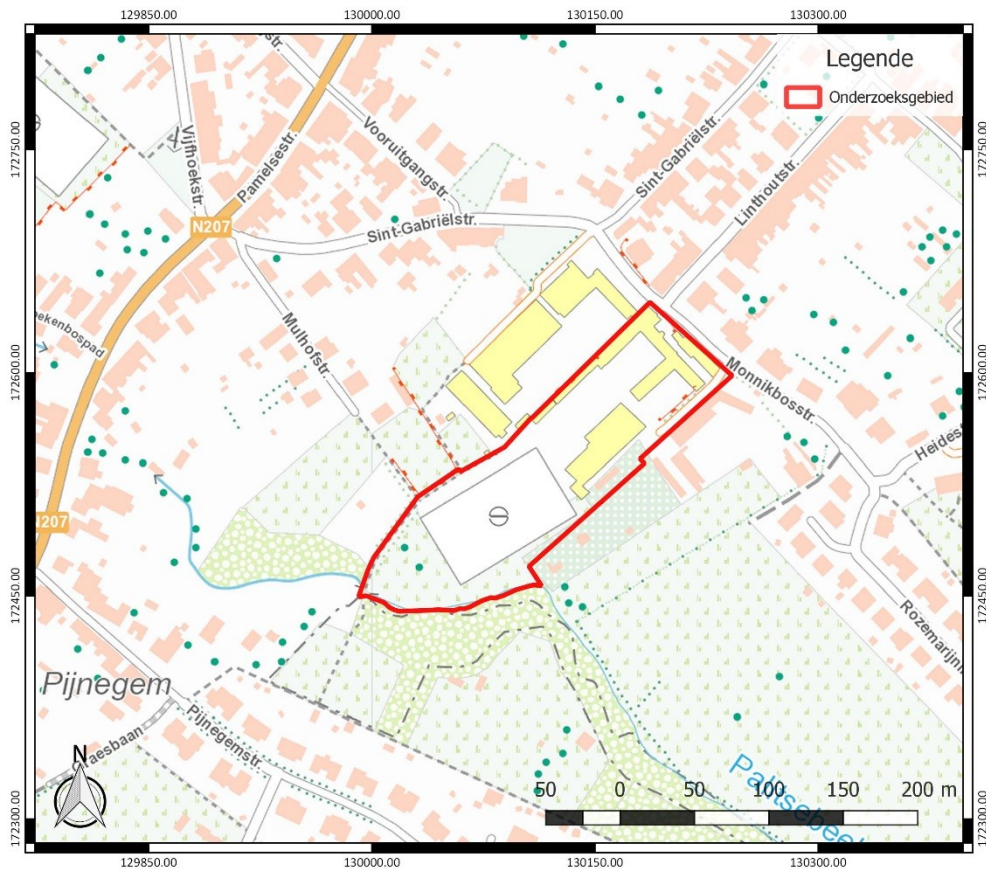

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Liedekerke, Afdeling 2, sectie C, nummers 336/E3, 336/F3, 336/N2 en 336/W2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 19777 m²

Topografische kaart:

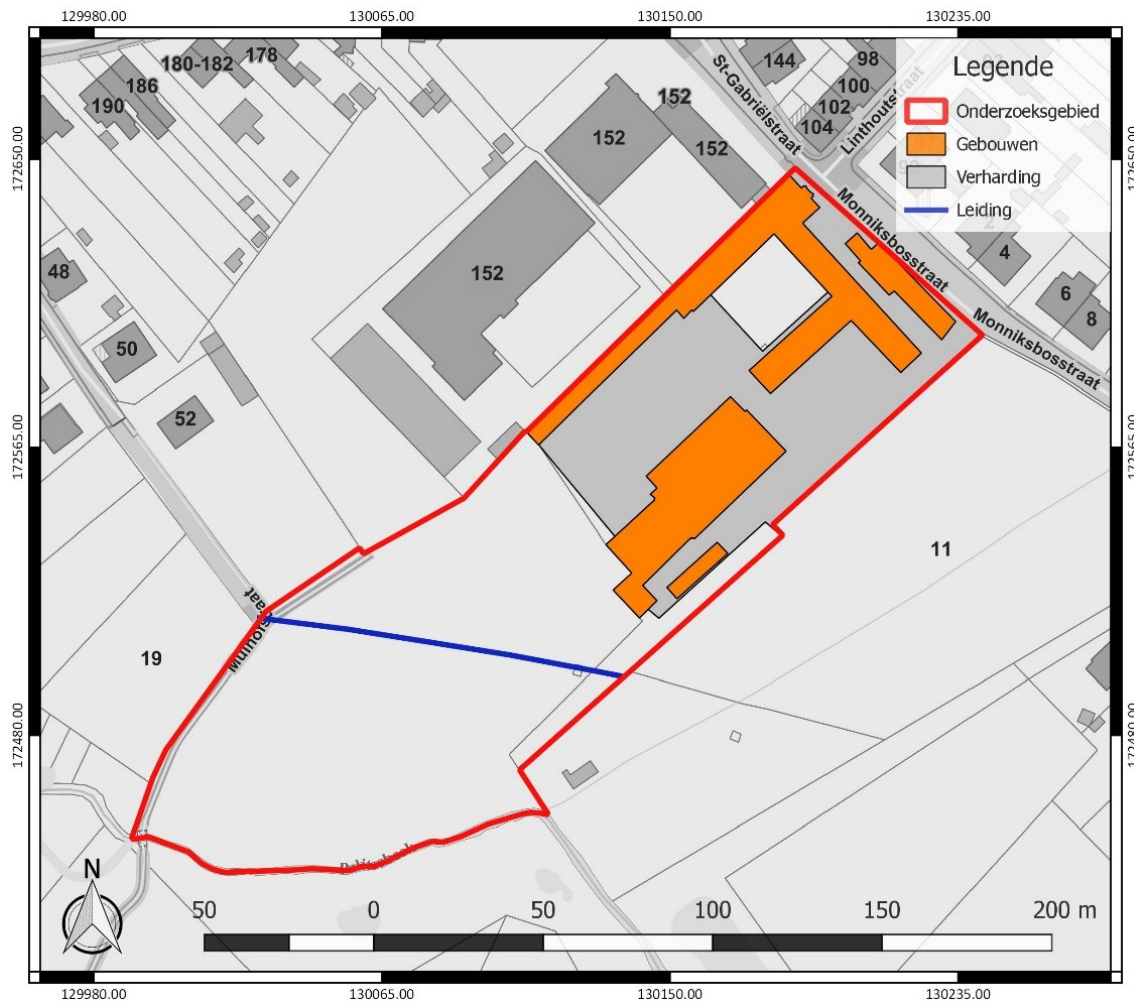

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 20/12/2018 – 17/01/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: In het noorden van het onderzoeksgebied is het Sint-Gabriëlsinstituut gelegen, waar gebouwen, verhardingen en riolering aanwezig zijn (Figuur 3). De bestaande gebouwen blijken vaak volledig onderkelderd te zijn. Hierbij kan verondersteld worden dat de realisatie ervan een negatieve impact op het archeologische bodemarchief heeft gehad. De verstoringsdiepte van de verhardingen en riolering is onbekend, maar er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan eveneens enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksoopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: alle gebouwen van het Sint-Gabriëlsinstituut die zich binnen het onderzoeksgebied bevinden, zullen worden gesloopt. Bij voorkeur wordt er niet verder gebouwd dan de openbare riolering die over het terrein loopt, maar enkel de zones met bomen in het zuiden zullen met zekerheid niet verstoord worden. De zone waar bodemingrepen gepland worden, beslaat hierdoor 15 245 m² (Figuur 4). Het natuurgebied wordt uitgebreid tot tegen de nieuwe bebouwing en er wordt een nieuwe rooilijn bepaald ten voordele van de aanleg van een zone voor fiets- en voetpad.

Figuur 4: Overzichtskaart met aanduiding van de zone met geplande bodemingrepen, weergegeven op een recente kleurenorthofoto (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zullen assistentiewoningen gerealiseerd worden (Figuur 5-Figuur 9). De bestaande bebouwing laat te weinig flexibiliteit toe, waardoor ze wordt gesloopt. Er worden twee nieuwe gebouwblokken met assistentiewoningen naar een campusmodel opgericht. Deze bevinden zich in het noordoosten van het terrein en overschrijden bij voorkeur de bestaande openbare riolering niet. Door het opnieuw bepalen van de rooilijn kunnen een verhard 'kiss en ride'-plein en een nieuw fiets- en voetpad aangelegd worden. Op het terrein worden ook een toegangsweg en een brandweg gerealiseerd. Bovendien worden zowel bovengrondse parkeerplaatsen voor bezoekers als een ondergrondse parkeergarage voor de bewoners gepland. Er worden ook twee semipublieke, collectieve binnentuinen voorzien. De binnentuin van het blok aan de parkzijde zal eerder dienst doen voor evenementen, waardoor ze verhard zal zijn. De binnentuin van het bouwblok aan de straatzijde heeft een rustgevende functie, waardoor deze eerder groen zal zijn met voorziening van gras, bomen en een verhard padje. In het zuidwesten van het terrein wordt het bestaande, publieke park behouden en aan natuurschap overgedragen. Hier zullen gras, bomen en wandelpaden aangelegd worden. Mogelijk worden hier ook wadi's voor de opvang van regenwater voorzien.

Nutsleidingen worden aangelegd langs de wegenis. De aanleg van wegenis en parkeerplaatsen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. Onder de assistentiewoningen wordt een ondergrondse parkeergarage van ca. 4290 m² aangelegd. De vloerplaat hiervan zal op -3,8 m onder het straatniveau (ter hoogte van de Linthoutstraat) worden aangelegd (Figuur 9). De ondergrondse parking valt grotendeels samen met de huidige kelders van de bestaande gebouwen. Dit betekent dat in het noordoosten van het terrein onder de bestaande kelders nog tot ca. 1,6 m extra moet worden uitgegraven. Een onbebouwde zone zal nog tot op een diepte van ca. 3 m moeten worden uitgegraven. Onder het grootste gebouw in het westen valt de diepte voor de ondergrondse parking gelijk met de huidige kelderdiepte. Hier zal dus niet dieper moeten worden uitgegraven. Door de sterke helling van het terrein zijn voor het zuidelijke deel van de ondergrondse parking geen extra uitgravingen nodig. Dit deel van het terrein ligt immers 6 m onder het straatniveau. Hierdoor zal het terrein op deze locatie voor de aanleg van de ondergrondse parking ca. 1,5 m worden opgehoogd. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen ligt nog niet vast. Het ligt momenteel nog niet vast waar werfinrichting zal voorzien worden en wat de impact hiervan op het bodemarchief zal zijn.

CAMPUS MODEL

Voorkeur voor campus model :

- > 2 types assistentiewoningen ~ 2 gebouwen
- > compacte, alzijdige gebouwen
- > doorwaarbare site
- > groene verbinding tot aan straat

Figuur 5: Ontwerpplan (Kras Architecten)

INPLANTINGSPLAN

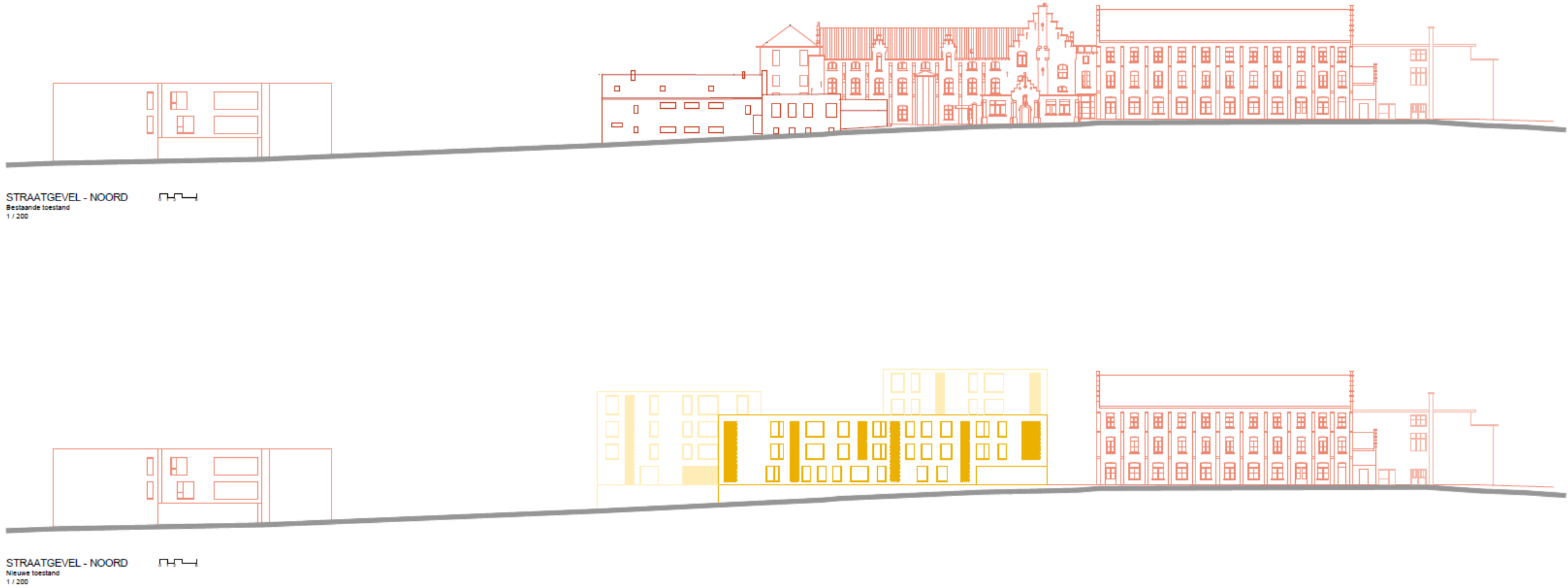
legende

1. voorplein school (kiss 'n ride)
2. toegangsweg (parking en brandweer)
3. inrit parking
4. geïntegreerde brandweerweg (grasdallen)
5. doorsteek zacht verkeer (aansluiting wandelpad)
6. semi publieke, collectieve binnentuin
7. publieke parktuin

Figuur 6: Inplantingsplan (Kras Architecten)

VOLUMETRIE STRAATGEVEL

Figuur 7: Volumetrie straatgevel, met bovenaan de bestaande toestand en onderaan de geplande toestand (Kras Architecten)

OVERZICHT

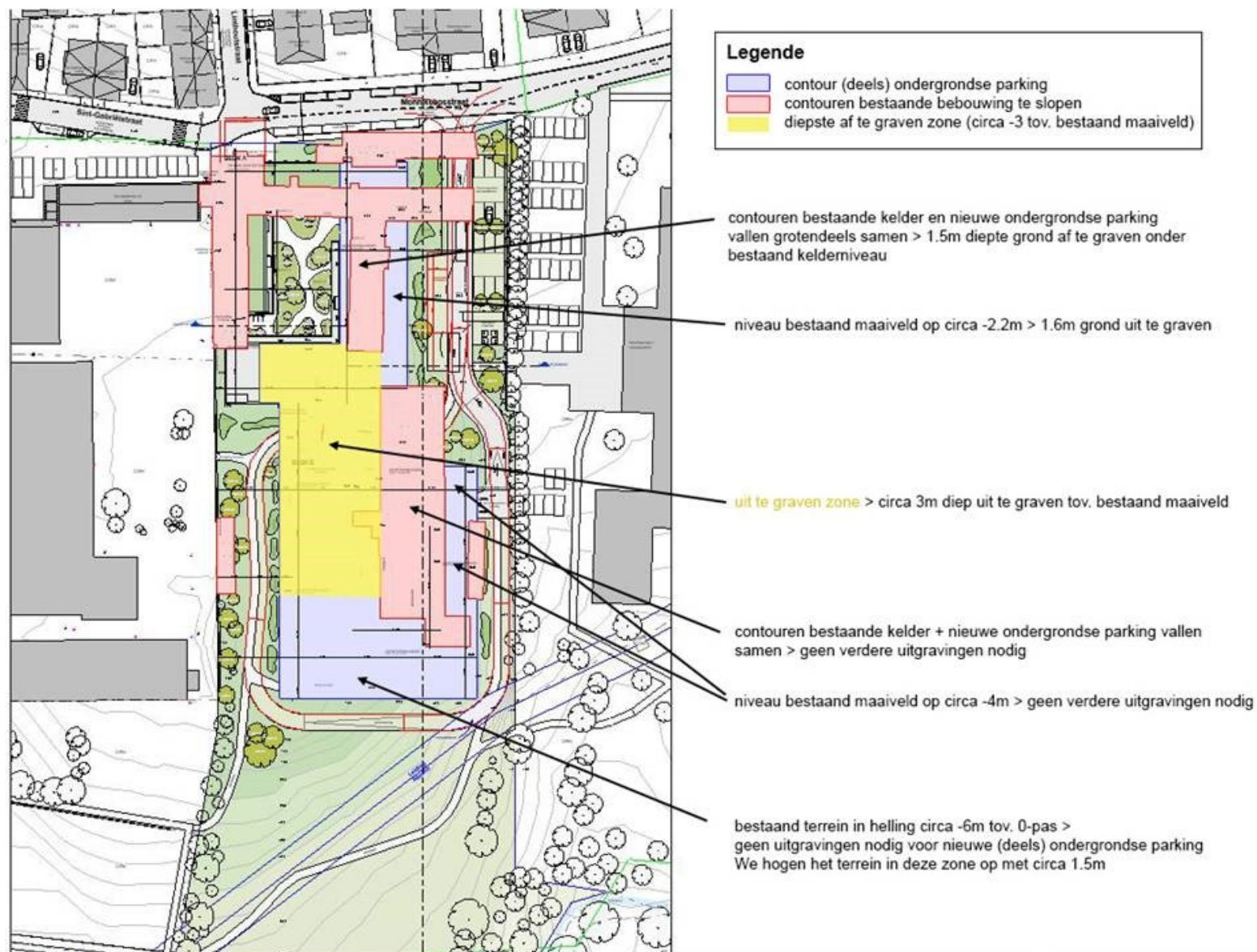
ONDERGRONDSE PARKING

GELIJKVLOERS

Figuur 8: Overzichtsplan ondergrondse parking en gelijkvloers beide gebouwen (Kras Architecten)

Figuur 9: Geplande uitgravingen voor de ondergrondse parking (Kras Architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

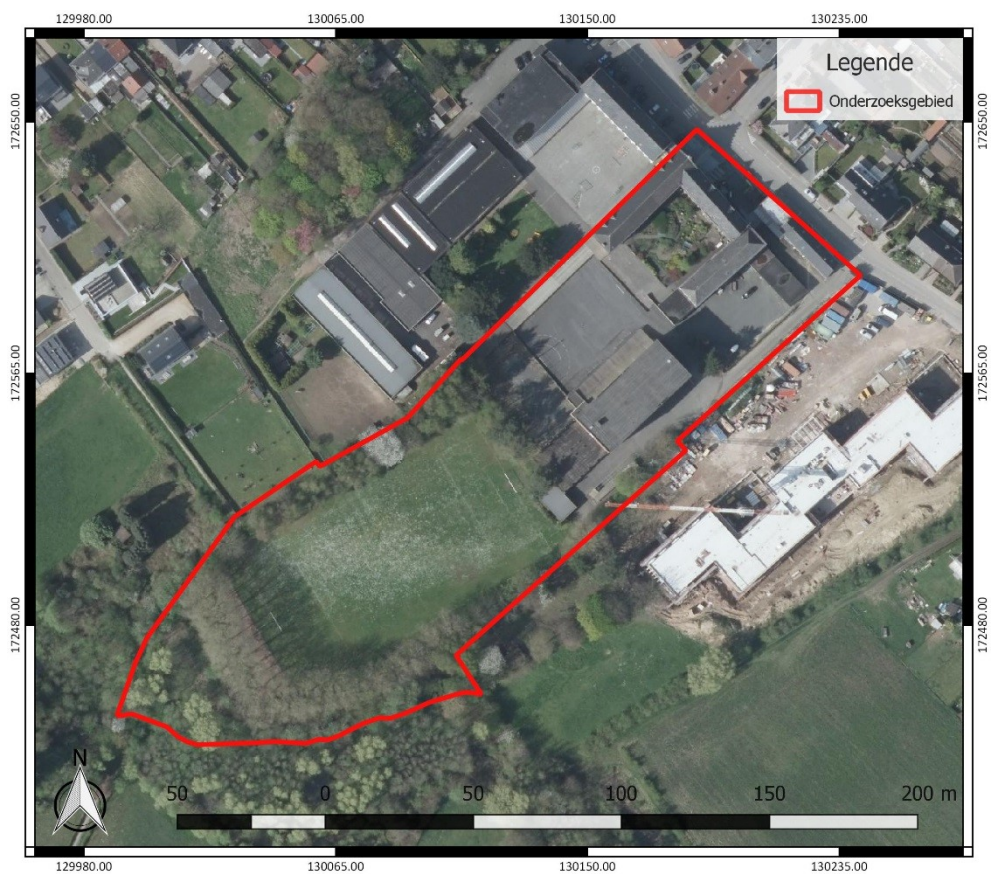
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

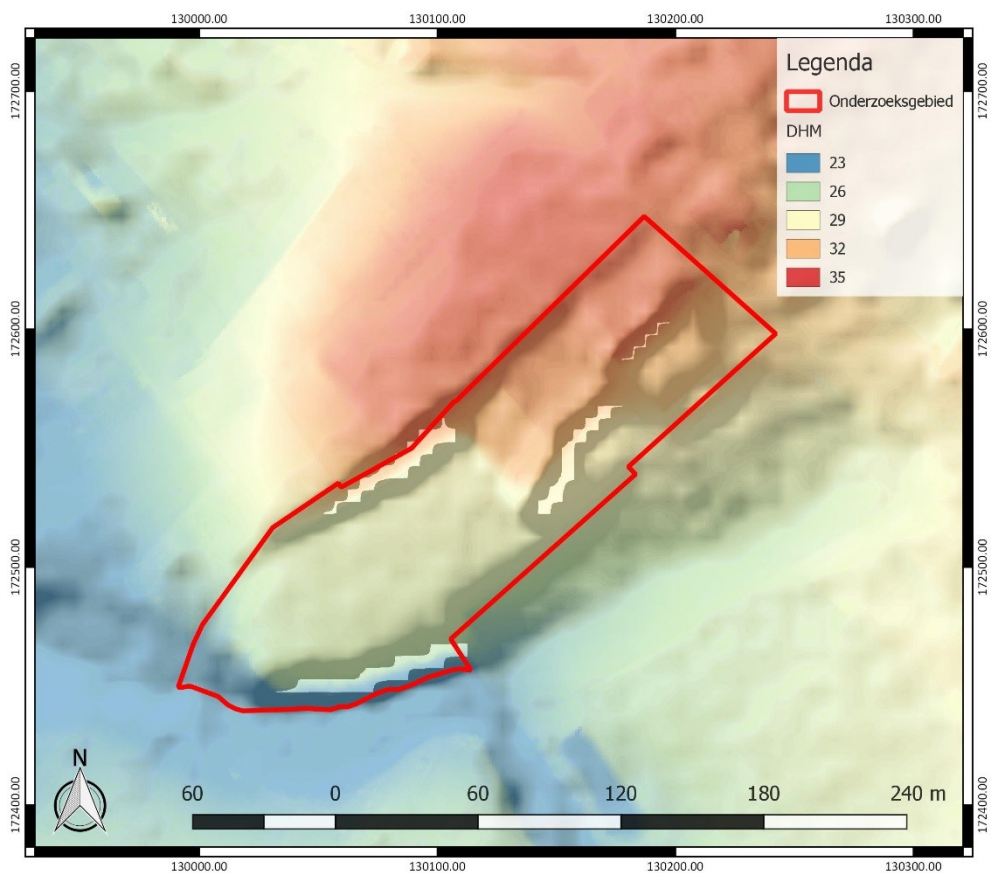
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

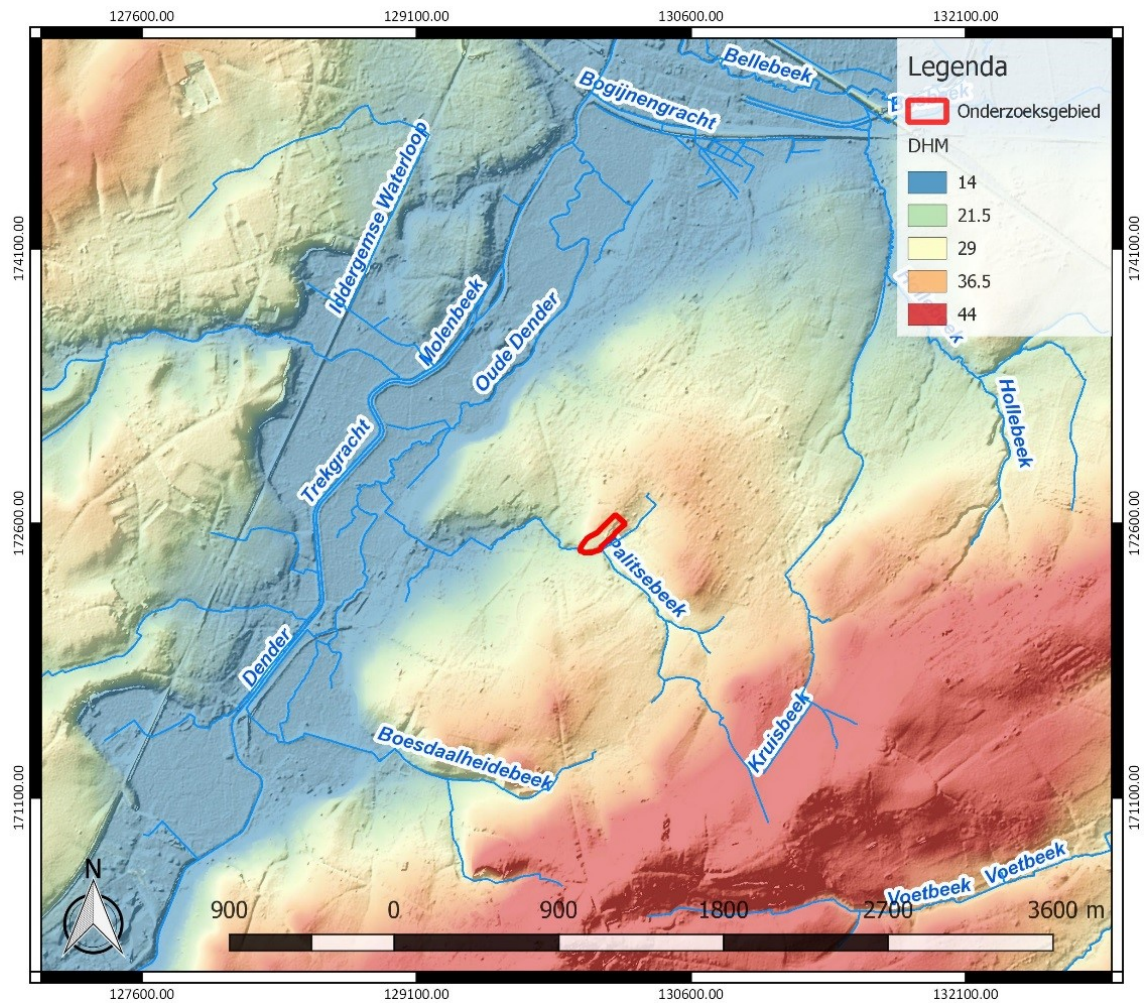
Het onderzoeksgebied is gelegen aan de zuidelijke rand van het centrum van Liedekerke, ter hoogte van het Sint-Gabriëlsinstituut, dat in het noordoosten gelegen is langs de Monniksbosstraat (Figuur 10). Volgens het gewestplan is het noordoosten van het terrein grotendeels gelegen in een gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen. Het zuidwesten van het terrein is groengebied. Hydrografisch behoort het tot het Denderbekken. Ten oosten en ten zuiden stroomt de Palitsebeek, die in zuidwestelijke richting naar de Oude Dender loopt (Figuur 12).

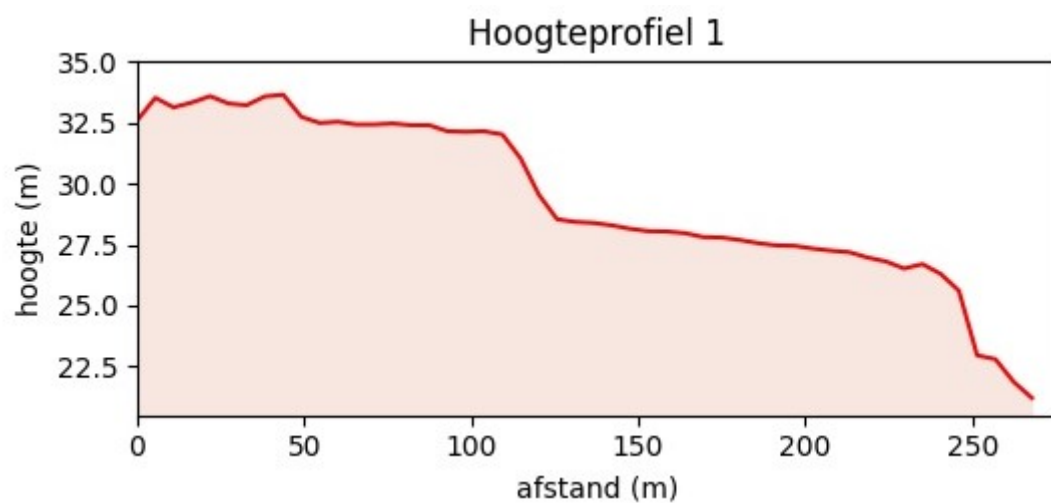
Figuur 10: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

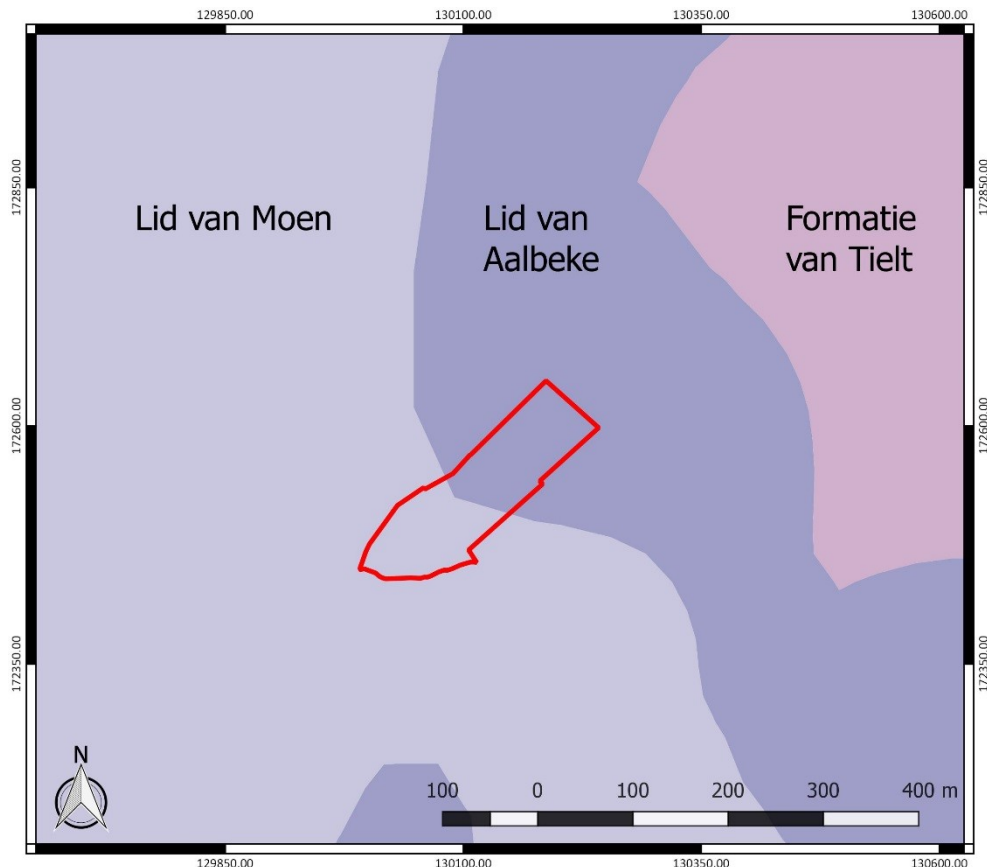

Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 13: Hoogteverloop van noord-oost naar zuid-west over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Liedekerke tot het Pajottenland. Dit glooiende landschap werd uitgeschuurd in de fijnkorrelige afzettingen van de Formatie van Kortrijk. Lokaal zijn er enkele geïsoleerde heuveltoppen aanwezig. De Dendervallei is topografisch het laagst gelegen gebied binnen het Pajottenland, waarbij een laagte wordt bereikt van 10 m TAW.³ Het onderzoeksgebied situeert zich aan de rand van deze vallei en bevindt zich op de overgang naar een hoger gelegen gebied in het zuidoosten (Figuur 12). Het terrein helt af van het noorden naar de Palitsebeek in het zuiden toe (Figuur 11) en kent een hoogte van 21,1 tot 33,6 m TAW (Figuur 13).

Figuur 14: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond (Figuur 14) bestaat in het noordoosten uit het Lid van Aalbeke en in het zuidwesten uit het Lid van Moen. Beide maken deel uit van de Formatie van Kortrijk. Het Lid van Aalbeke wordt gekenmerkt door donkergrijze tot blauwe klei met glimmers. Het Lid van Moen wordt gekenmerkt door grijze klei tot soms kleihoudende en/of kleilagen bevattende silt.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 15) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁵

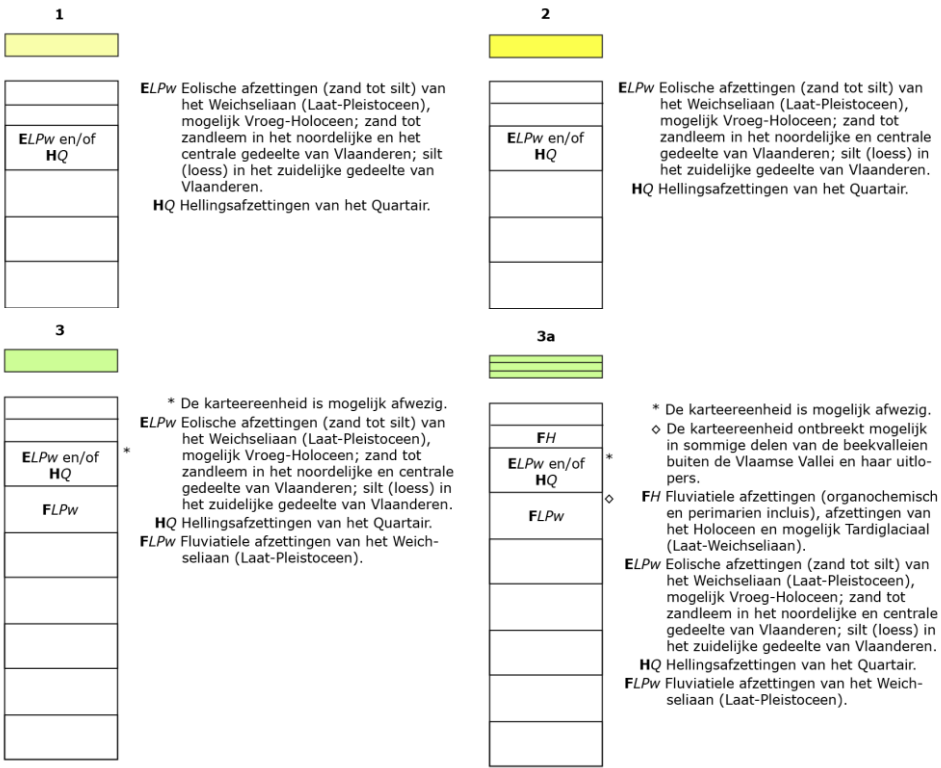
³ Schroyen 2003, 4

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

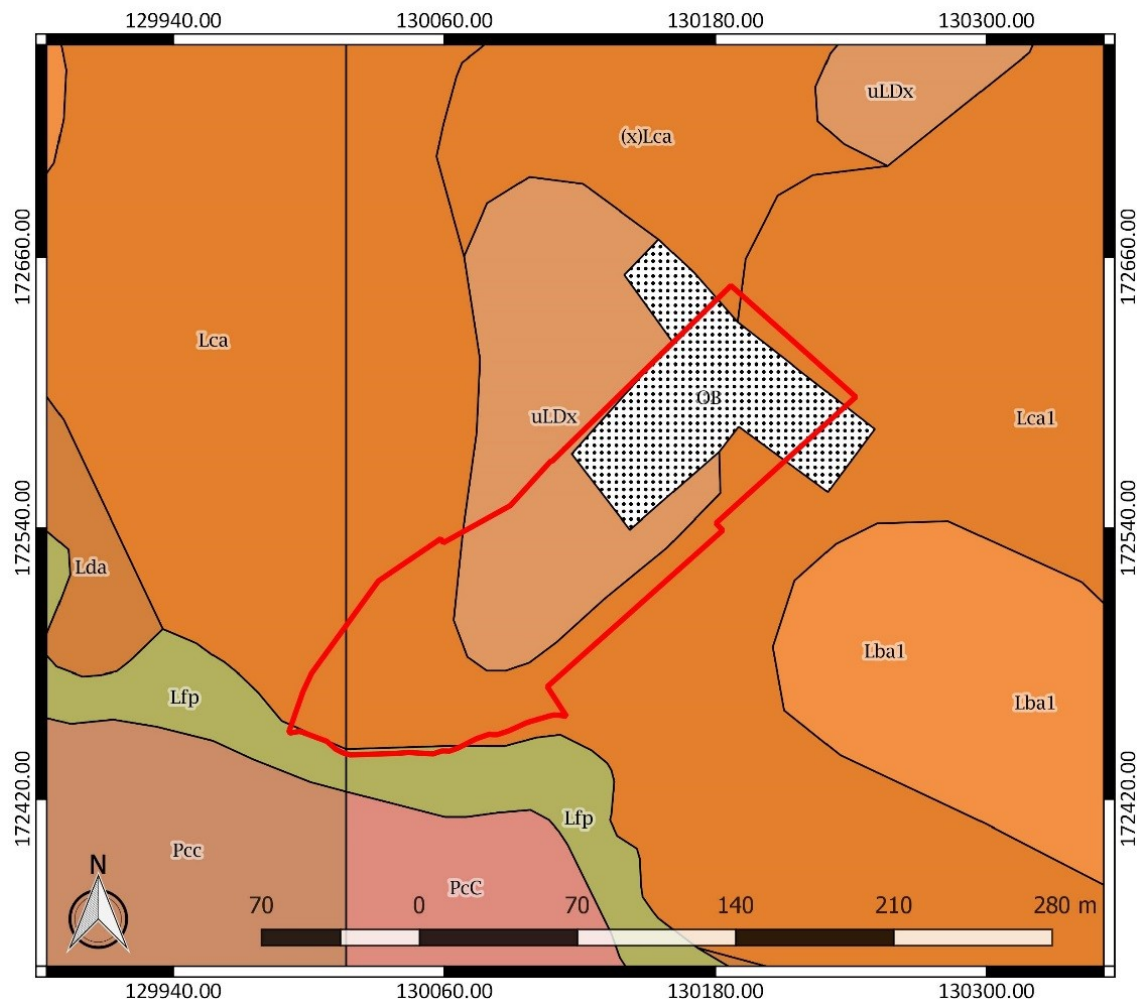

Figuur 15: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 17) situeert het noordoosten van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Verder toont ze dat centraal binnen het onderzoeksgebied een matig droge tot matig natte zandleembodem met onbepaald profiel (uLDx) te verwachten is, die zich verder ten noorden van het onderzoeksgebied uitstrekt. In het zuiden en oosten van het terrein treffen we een matig droge zandleembodem met textuur B-horizont (Lca(1)) aan, die zich verder ten oosten en ten noordwesten uitstrekt.

Figuur 17: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het noordoosten van het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart voornamelijk gebouwen en verhardingen en een klein aandeel gras en struiken te bemerken. Het zuidwesten van het terrein wordt centraal gedomineerd door een grasplein met struiken, met aan de rand hiervan bomen (Figuur 18). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 10).

Figuur 18: Bodemgebruikskarta met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

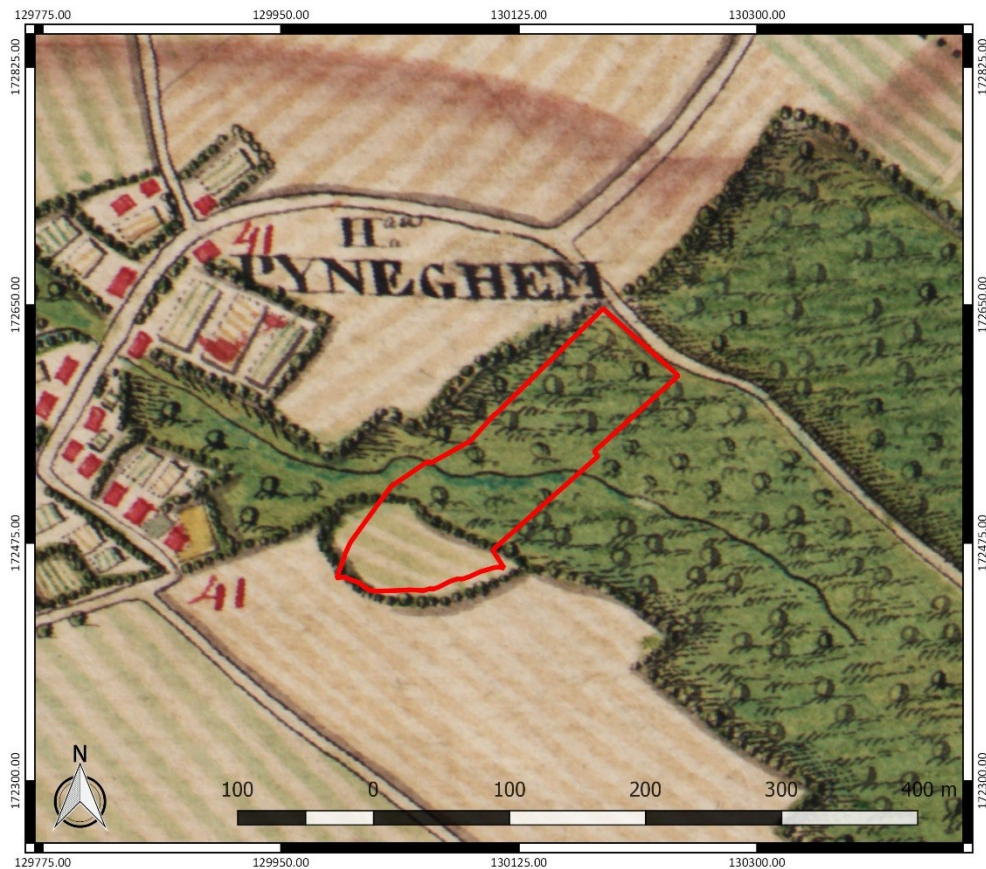
De oudste sporen die op het grondgebied van Liedekerke werden aangetroffen, betreffen vondsten uit het neolithicum. Ook uit de Romeinse tijd werden resten aangetroffen. Vanaf de Karolingische periode ontstonden de eerste, permanente woonkernen. Toponymisch gaat de naam 'Liedekerke' terug tot een 10de-eeuwse oorsprong, waarbij de Germaanse woorden 'hlidha' (helling) en 'kirka' (kerk) gecombineerd werden. Deze naam verwijst naar de hoger gelegen positie van de kerk ten opzichte van de Oude Dender. Tot het midden van de 12de eeuw was de macht over Liedekerke in handen van een geslacht van plaatselijke heren. Zij woonden in een kasteel dat gelegen was op een kunstmatige heuvel langs de Dender. Na de Franse Revolutie werd het kasteel gesloopt.⁶ Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich het Sint-Gabriëlsinstituut, dat opgericht werd omstreeks 1919. Voorheen zou er een klooster of boerderij hebben gestaan.⁷

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied grotendeels bestaat uit grasland met bomen (Figuur 19). Centraal doorkruist een beekje met oost-westoriëntatie het onderzoeksgebied. Vermoedelijk gaat het om de Palitsebeek. Mogelijk kende die vroeger een licht andere loop, of gaat het om een onnauwkeurigheid in de kaart. Het uiterste zuidwesten van het terrein is in gebruik als akkerland. De

⁶ <https://www.liedekerke.be/menu/bestuur-en-beleid/over-liedekerke/geschiedenis> (geraadpleegd op 2 januari 2019); <http://www.heemkring-liedekerke.be/kasteel-te-liedekerke> (geraadpleegd op 2 januari 2019)

⁷ <https://www.odis.be/hercules/toonOrg.php?taalcode=nl&id=708> (geraadpleegd op 3 januari 2019)

huidige Monniksbosstraat gaat terug op een historische voorloper. Het onderzoeksgebied bevindt zich op korte afstand ten oosten van de historische dorpskern van de wijk Pijnegem. Het historische centrum van Liedekerke ligt op grotere afstand ten noordwesten van het terrein.

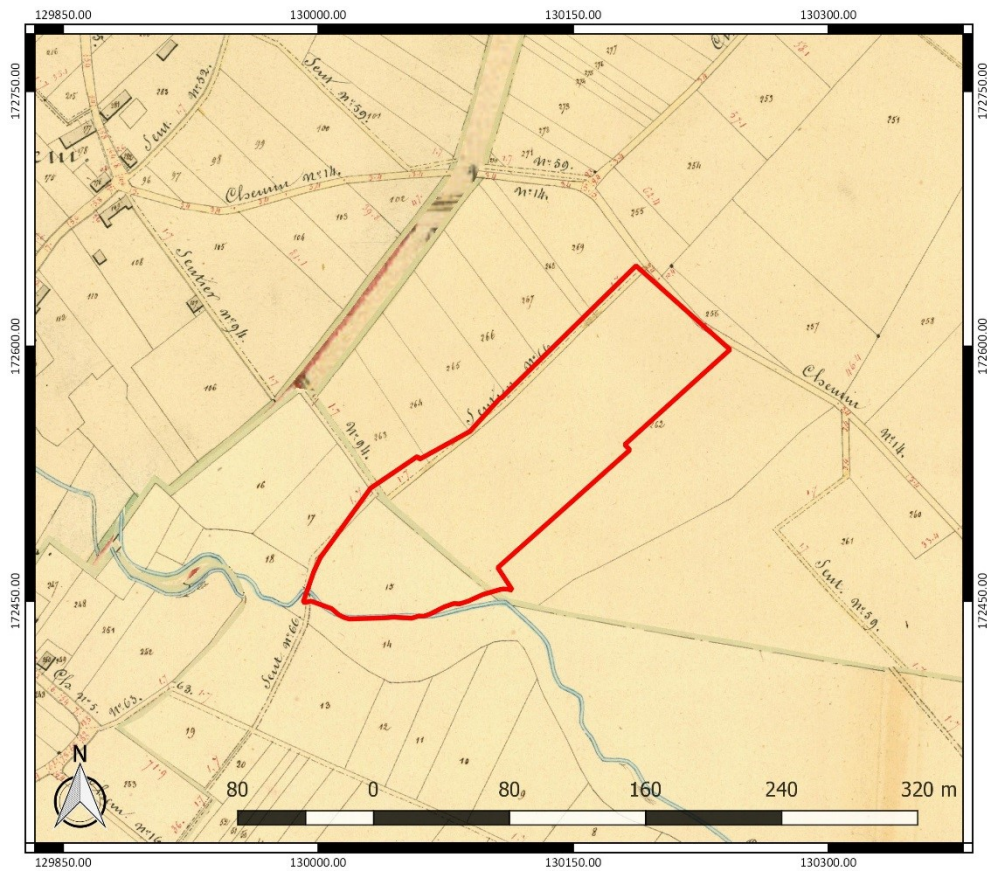

Figuur 19: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

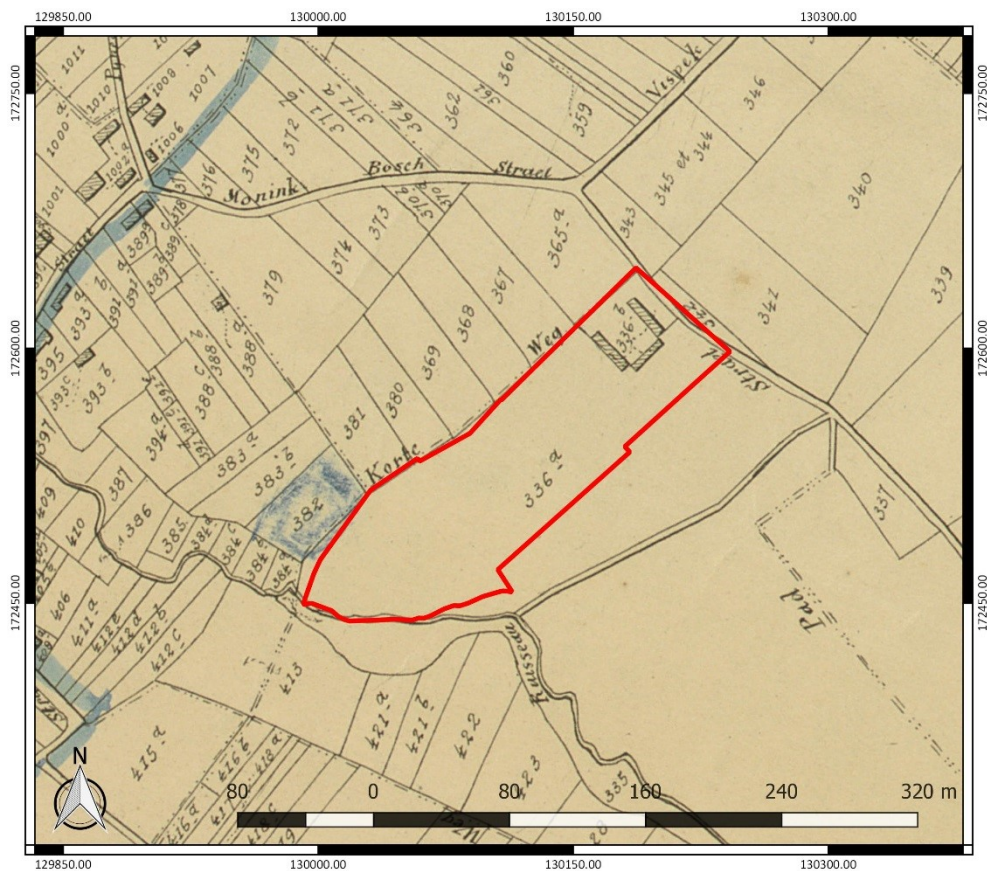
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is nog steeds geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein in gebruik als gras- en/of akkerland (Figuur 20). In het zuiden doorkruist een historische weg met een oost-westoriëntatie het onderzoeksgebied. De huidige Palitsebeek is aangegeven ten zuiden van het terrein.

Op de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique (1842-1879), opgemaakt door Philippe-Christian Popp, is de historische weg die het onderzoeksgebied doorkruiste, verdwenen (Figuur 21). In het noorden van het terrein is de eerste bebouwing verschenen. Deze komt qua ligging grotendeels overeen met een deel van de huidige bebouwing (Figuur 25).

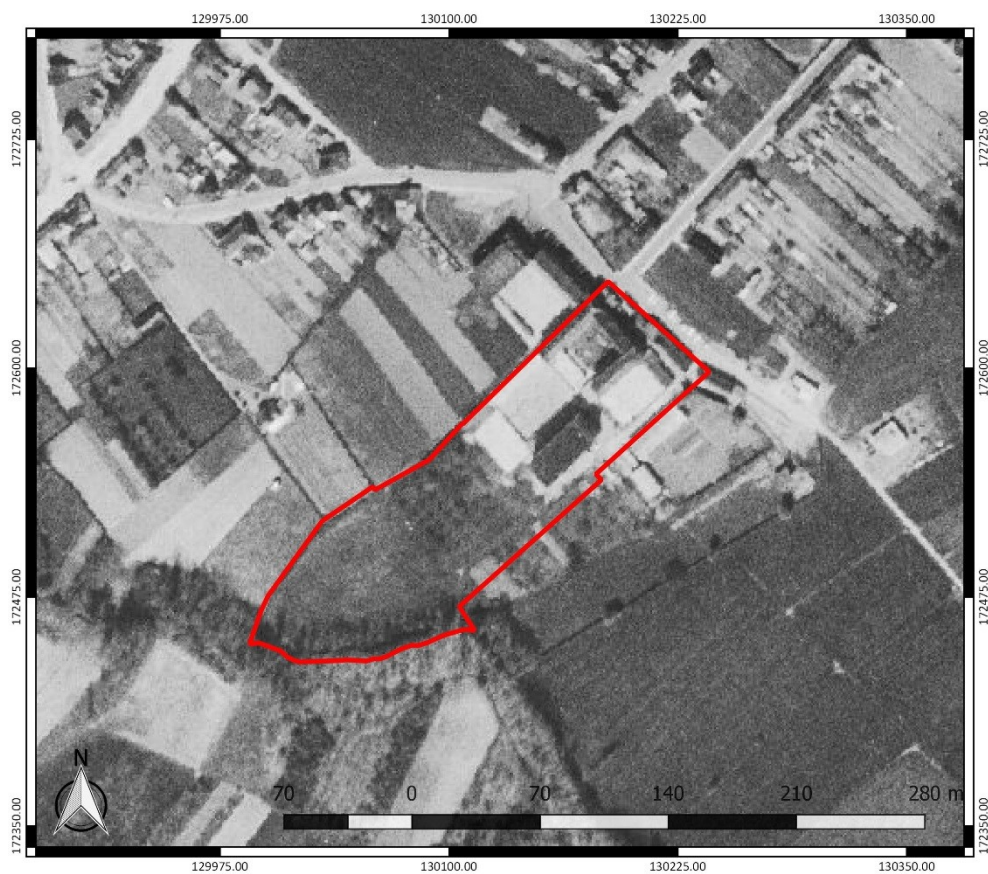
Luchtfoto's uit 1971 (Figuur 22) en 1979-1990 (Figuur 23) geven een beeld dat overeenkomt met een recente luchtfoto (Figuur 10). In het noordoosten bevinden zich de gebouwen van het Sint-Gabriëlsinstituut.

Figuur 20: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

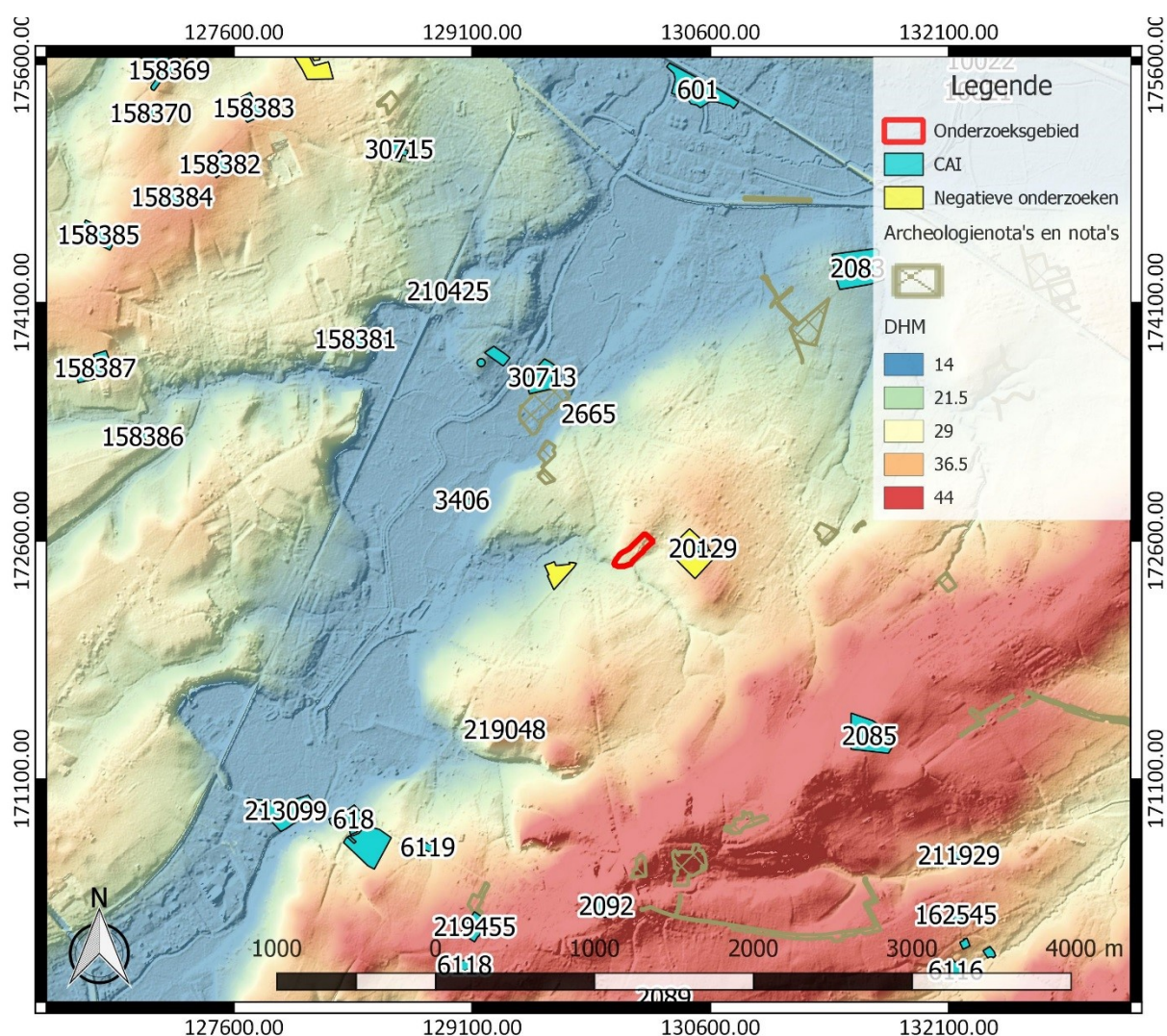
Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ter hoogte van de B. de Saedeleerstraat 1 (CAI ID 30714) te Denderleeuw werd los lithisch materiaal aangetroffen. Het gaat om schrabbers, pijlpunten, kleine en grote bijlen en afslagen uit silex, die algemeen in de steentijd gedateerd worden.⁸

In de Monniksbosstraat werd ter hoogte van huisnummer 10 (CAI ID 20129) Romeins aardewerk aangetroffen in een natuurlijk spoor. Mogelijk zijn de vondsten van elders aangevoerd door middel van bemesting of dergelijke.⁹ Dit wordt deels bevestigd door een negatief onderzoek dat rond en deels op hetzelfde terrein gebeurde.

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30714, B. de Saedeleerstraat 1 (geraadpleegd op 2 januari 2019)

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20129, Monniksbosstraat 10 (geraadpleegd op 2 januari 2019)

Eveneens in de Monniksbosstraat, maar op het grondgebied van Roosdaal, werden te Hof te Kattem Romeinse munten aangetroffen (CAI ID 2085). Eén munt kan met zekerheid aan Antoninus Pius (138-161 na Chr.) worden toegewezen. Een bronzen sestertie behoort toe aan Antoninus Pius of diens opvolger Marcus Aurelius (161-180 na Chr.). Een derde munt beeldt vermoedelijk Faustina de jongere, de dochter van Antoninus Pius en de echtgenote van Marcus Aurelius, af. Losse vondsten van metalen objecten zoals een vermoedelijk antropomorf figuur en mogelijk een bronzen armband worden eveneens aan de Romeinse periode toegeschreven. Ook bevond zich binnen de site een hoeve uit de volle middeleeuwen. Ten slotte werden nog enkele recentere munten van de koningen Leopold II en Albert I aangetroffen.¹⁰

In de Dommelingenstraat te Liedekerke werd een brandrestengraf uit de midden-Romeinse periode aangetroffen (CAI ID 3406). De crematieresten bevonden zich in een bronzen wijnkan. Er bevonden zich bovendien aardewerk, enkele munten (mogelijk één van keizer Augustus en één van keizer Hadrianus) en houtskool binnen de grafstructuur.¹¹

Het volmiddeleeuwse kasteel van de heren van Liedekerke is gelegen op de Kasteelberg in de gemeente Denderleeuw (CAI ID 30713). Een eerste fase als castrale motte dateert mogelijk vanaf de tweede helft van de 11de eeuw. Het verhoogde opperhof, de ringgracht en een tweede walgracht kunnen nog gelokaliseerd worden. Later werd de motte vervangen door een versterkte burcht, die na de Franse Revolutie werd afgebroken.¹²

De Sint-Niklaaskerk van Liedekerke dateert uit de 17de eeuw (CAI ID 2665).¹³

Op grotere afstand van het onderzoeksgebied, maar met een soortgelijke landschappelijk ligging, bevinden zich nog enkele vondstlocaties en/of sites die het vermelden waard zijn. In de Scherpstraat te Denderleeuw werd bijvoorbeeld bij een veldprospectie lithisch materiaal aangetroffen (CAI ID 158381). Het gaat om een klopper en zes afslagen (waarvan er één verbrand is) in silex.¹⁴ Ook aan de Spechtbaan werden bij een veldprospectie twee afslagen aangetroffen (CAI ID 158386).¹⁵ In de Hoekstraat werden op eenzelfde manier één gepolijste silexafslag en negen silexafslagen, waarvan er twee verbrand zijn, aangetroffen.¹⁶

Op basis van het digitaal hoogtemodel en luchtfoto's wordt in Ninove een site afgebakend die mogelijk te relateren is aan de historisch vermelde 'Borchstad' (CAI ID 213099). De site vertoont een omwalling met microreliëf, waardoor men vermoedt dat het om een volmiddeleeuwse motte gaat.¹⁷

In Pamel, een deelgemeente van Roosdaal, bevindt zich de oude kern van een middeleeuwse nederzetting nabij de oever van de Dender (CAI ID 6117). De kern is gelegen nabij het verdwenen kasteel van de Heren van Pamel-Ledeberg. Ook de nabijgelegen kerk die vermeld werd in 1179 is reeds afgebroken (CAI ID 20053). Het kerkhof is wel nog aanwezig. In deze oude nederzettingkern bevond zich ook het Hof te Pamel (CAI ID 618). Dit was een belangrijk landbouwbedrijf dat in de 16^{de}

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2085, Hof te Kattem (geraadpleegd op 3 januari 2019)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3406, Dommelingenstraat (geraadpleegd op 2 januari 2019)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30713, Kasteelberg (geraadpleegd op 2 januari 2019)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2665, Sint-Niklaaskerk (geraadpleegd op 2 januari 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158381, Scherpstraat (DE 2) (geraadpleegd op 3 januari 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158386, Spechtbaan (ID 3) (geraadpleegd op 3 januari 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158387, Hoekstraat (ID 4) (geraadpleegd op 3 januari 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 213099, Borchstad? (geraadpleegd op 3 januari 2019)

eeuw reeds verdwenen was.¹⁸ In de buurt van deze kern is eveneens het Hof te Zijpe gelegen (CAI ID 6119). Deze hoeve wordt in 1590 vermeld als pachthof van de abdij van Ninove.¹⁹

Te Roosdaal in de Bouchoutstraat werd bij metaaldetectie een vermoedelijk 15de-eeuwse naairing aangetroffen (CAI ID 219048).²⁰ Bij de heraanleg van het Segersplein te Denderleeuw werd een laatmiddeleeuwse waterput aangetroffen (CAI ID 210425). De structuur bleef *in situ* bewaard.²¹

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Het onderzoeksgebied is gelegen in de Dendervallei. Deze vallei vormt een lagergelegen zone binnen het glooiende landschap van het Pajottenland, dat verder gekenmerkt wordt door geïsoleerde heuveltoppen. Het onderzoeksgebied ligt aan de rand van de Dendervallei en op de overgang naar een hoger gelegen zone. Net ten zuiden van het terrein is de Palitsebeek gelegen, terwijl de Oude Dender meer naar het westen ligt. Volgens de bodemkaart is een matig droge tot plaatselijk matig natte zandleembodem met lokaal een textuur B-horizont te verwachten. Dit zijn vaak plaatsen waar we bewoningssporen aantreffen. Doordat we te maken hebben met een hoger gelegen terrein nabij een waterloop is dit een interessante ligging met een hoog archeologisch potentieel. De gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied dateren uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe en nieuwste tijd. De landschappelijke ligging en de reeds gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving tonen aan dat het onderzoeksgebied potentieel kent op de aanwezigheid van resten uit de steentijd tot de nieuwste tijd.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische bronnen en kaarten informeren ons vanaf de 18de eeuw over de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het onderzoeksgebied. Omstreeks het derde kwart van de 18de eeuw bleek het terrein voornamelijk in gebruik te zijn als grasland met bomen, waardoor een waterloop stroomde. Een klein deel in het zuidwesten van het terrein werd gebruikt als akkerland. Op de Atlas der Buurtwegen doorkruist een weg het zuiden van het terrein. Bij het opstellen van de zogenaamde Poppkaart tussen 1842 en 1879 verschijnt de eerste bebouwing in het noorden van het terrein. Het aanwezige gebouw komt qua ligging deels overeen met de huidige bebouwing (Figuur 25). Binnen het onderzoeksgebied zijn de grootste veranderingen in de 20ste eeuw te bemerken. In het noorden van het terrein bevindt zich het Sint-Gabriëlsinstituut dat opgericht werd in 1919. Voorheen stond op deze locatie een klooster of boerderij. Vermoedelijk gaat het hier om het gebouw dat op de

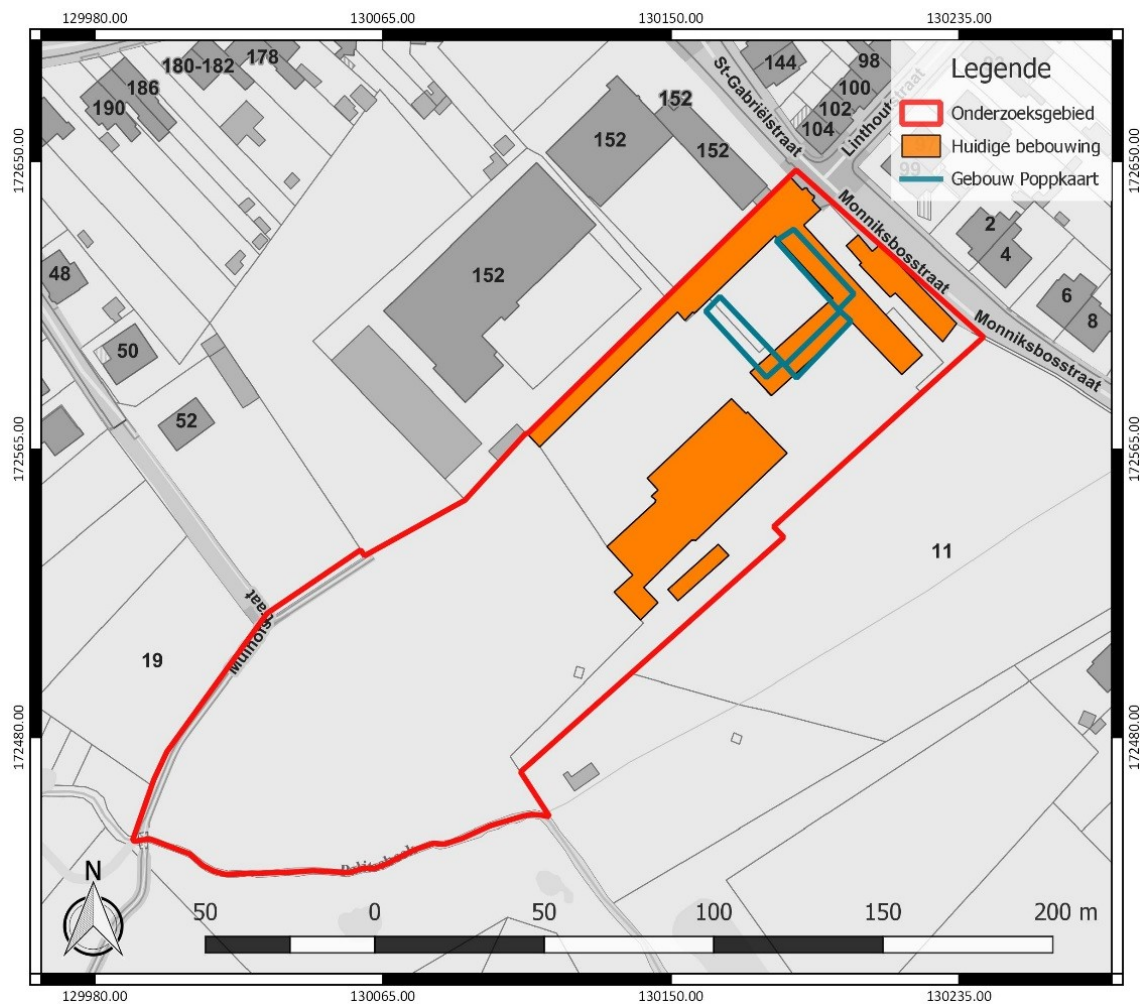
¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6117, Kerkhof; Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20053, Verdwenen Kasteel; Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 618, Verdwenen Hof van Pamel (geraadpleegd op 3 januari 2019)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6119, Hof te Zijpe (geraadpleegd op 3 januari 2019)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 219048, Bouchoutstraat (geraadpleegd op 3 januari 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 210425, Segersplein (geraadpleegd op 3 januari 2019)

zogenaamde Poppkaart zichtbaar is. De toestand van het terrein lijkt sinds de jaren 1970 zo goed als onveranderd.

Figuur 25: Synthese van de historische en huidige bebouwing (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Wat is de impact van de geplande werken?

Er worden voornamelijk in het noordoosten van het terrein, ten noorden van de huidige riolering, werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de bestaande bebouwing en de bouw van de assistentiewoningen volgens een campusmodel. Bovendien wordt plaatselijk onder deze woonblokken een ondergrondse parking voorzien, waardoor het bodemarchief hier volledig verstoord zal worden.

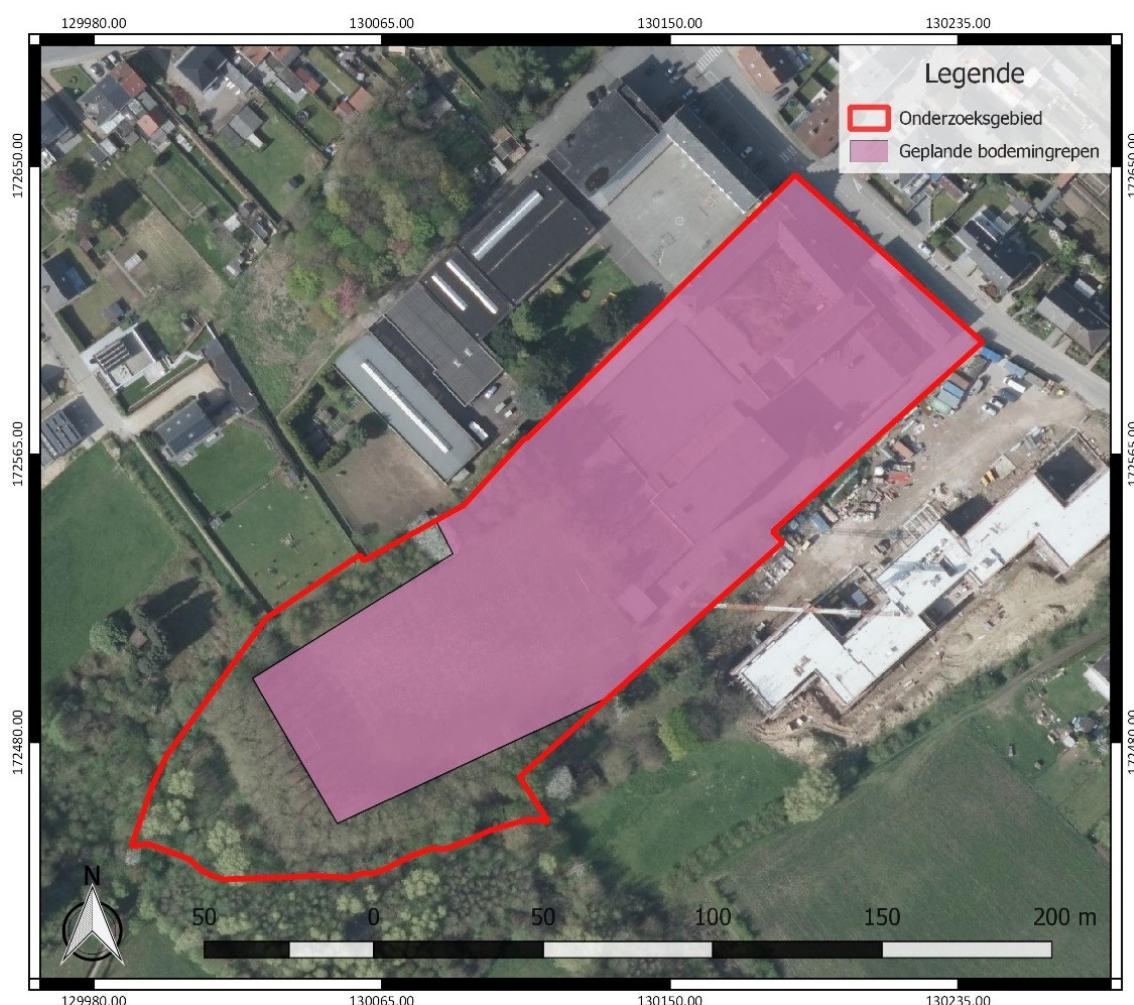
Ten zuiden van de riolering is het minder duidelijk wat de verstoringsgraad van de geplande bodemingrepen betreft. Het bestaande park zal als publieke parktuin in gebruik blijven. Hier wordt de aanleg van wandelpaden voorzien. Het is niet uitgesloten dat ook wadi's worden aangelegd en/of extra bomen worden aangeplant, waarbij plaatselijk het bodemarchief kan verstoord worden. Het bodemarchief kan dus ook in dit deel als bedreigd beschouwd worden.

Op basis van de afweging van de geplande werken binnen het onderzoeksgebied en hun impact op het aanwezige bodemarchief komen we tot het besluit dat het bodemarchief niet bedreigd wordt ter hoogte van de bomen die behouden blijven in het zuiden van het terrein. Binnen de rest van het onderzoeksgebied, met name een zone met een oppervlakte van ca. 15 245 m², is het bodemarchief

in meer of mindere mate bedreigd, afhankelijk van de verstoringsdiepte van de geplande werken en de plaats waar werfinrichting zal plaatsvinden.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op een hoger gelegen gebied nabij een waterloop. De bodem varieert van matig nattere naar matig drogere zandleemgronden, wat vaak plaatsen zijn waar we bewoningssporen aantreffen. In het noordoosten van het onderzoeksgebied is bebouwing aanwezig. De huidige bewaringstoestand van het bodemarchief in deze zone is onbekend. Het zuidwesten van het terrein bleef volgens de geraadpleegde historische kaarten steeds onbebouwd, waardoor hier het bodemarchief vermoedelijk goed bewaard bleef. In een zone van 15 245 m² worden in het kader van de geplande werken bodemingrepen en werfinrichting voorzien. Daaruit volgt dat in de zone bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

Figuur 26: Overzichtskartaal met aanduiding van de zone met geplande bodemingrepen waar bijkomend vooronderzoek aangewezen is, weergegeven op een recente orthofoto (www.geopunt.be)

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Ze dient sowieso nog gevolgd te worden door een andere onderzoeksmethode. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein deels in gebruik is als grasland en deels bebouwd is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op een hoger gelegen gebied nabij een waterloop. De bodem varieert van matig nattere naar matig drogere zandleemgronden, wat vaak plaatsen zijn waar we bewoningssporen aantreffen. In het noordoosten van het onderzoeksgebied is bebouwing aanwezig. De huidige bewaringstoestand van het bodemarchief in deze zone is onbekend. Het zuidwesten van het terrein bleef volgens de geraadpleegde historische kaarten steeds onbebouwd, waardoor hier het bodemarchief vermoedelijk goed bewaard bleef. In een zone van 15 245 m² worden in het kader van de geplande werken bodemingrepen en werfinrichting voorzien. Daaruit volgt dat in de zone bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Schroyen, K., 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel, Linden.*

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Gemeente Liedekerke (2019)
<https://www.liedekerke.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Heemkring Liedekerke (2019)
<http://www.heemkring-liedekerke.be>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

ODIS Databank (2019)
<https://www.odis.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

